

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԻՆՔՆԻՇԵԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՎԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
2015 ԹՎԱԿԱՆԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ ՀՀ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ**

Աբրահամյան Աբրահամ

*Իրավաբանական գիտությունների թեկնածու,
ՀՀ ԳԱԱ Փրիստոփայության,
սոցիոլոգիայի և իրավունքի
ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող*

Յուրաքանչյուր ժողովրդավարական երկրի կամ ժողովրդավարությանը ձգտող պետության համար էական նշանակություն ունեն պետության ինքնիշխանության և վերապետական միջազգային կազմակերպություններին պետության անդամակցության հարաբերակցության հիմնախնդիրներն ու դրանց լուծումները: Չնայած այն հանգամանքին, որ ժամանակակից արևմտյան դոկտրինայում տարածում է ստացել «վերազգային» եզրույթը, որը, որպես ընդհանուր կանոն, նույնականացվում է «վերապետական» հասկացության բովանդակության ու նշանակության հետ¹, այդուհանդերձ այս հիմնախնդիրների մեջ հիմնական հարցադրումը վերաբերում է հետևյալին. արդյո՞ք պետության ինքնիշխանությունը սահմանափակվում է վերապետական միջազգային կազմակերպությանն անդամակցելիս:

Նախ, անդրադառնանք պետության ինքնիշխանությանը, որը սահմանադրական իրավունքի տեսանկյունից դիտարկվում է ոչ միայն պետության հիմնական բնութագրիչ, այլև սահմանադրական կարգի հիմունքների համակարգում՝ առաջինը մյուս հավասար բնութագրիչների նկատմամբ: Դա հավաստվում է գրեթե բոլոր երկրների սահմանադրական կարգավորումներով, այդ թվում նաև՝ ՀՀ Սահմանադրության 1-ին հոդվածով ամրագրված նորմի բովանդակությամբ, այն է՝ Հայաստանի Հանրապետությունն ինքնիշխան,

¹ Տե՛ս նաև՝ **Հարությունյան Ա.Շ.**, Եվրոպական միության իրավունքի հիմունքները (Սահմանադրական իրավունք), Եր., 2011, էջ 210:

ժողովրդավարական, սոցիալական և իրավական պետություն է: Միաժամանակ պետության ինքնիշխանության սկզբունքի մասին գրվում է նույն Սահմանադրության նախաբանում և Հայաստանի անկախության մասին հռչակագրում:

Չնայած այն հանգամանքին, որ ժամանակակից հետազոտողների զգալի մասը պետության ինքնիշխանության իրավական ընկալումը շատ դեպքերում փոխառնչում են պետությունների տարածքային բաղադրիչի հետ², այնուամենայնիվ սահմանադրական կարգի նշված սկզբունքի ամրագրմանը զուգընթաց՝ «պետության ինքնիշխանություն» եզրույթի հետագա ամրապնդումը, ինչպես նաև դրա իրավական ու գործառության նշանակությունը որոշակի փոփոխությունների են ենթարկվում միջազգային ինտեգրացիայի գործընթացների համատեքստում:

Այսպես, Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2014 թվականի նոյեմբերի 14-ի ՍԴՈ-1175 որոշմամբ, անդրադառնալով՝ «Հայաստանի Հանրապետության՝ «Եվրասիական տնտեսական միության մասին» 2014 թվականի մայիսի 29-ի պայմանագրին միանալու մասին» պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցին, սահմանադրաիրավական տեսանկյունից պետության ինքնիշխանությունը դիտարկեց երեք հիմնական բնութագրիչների՝ ազգային, ժողովրդական և պետական ինքնիշխանությունների միասնության համատեքստում: Ընդ որում սահմանադրական դատարանի որոշման տրամաբանությանը համապատասխան, եթե ազգային ինքնիշխանությունը դիտարկվում է որպես ազգի իրավունք՝ ինքնուրույն և ազատորեն որոշելու իր քաղաքական կեցությունը, մշակութային ու սոցիալ - տնտեսական վիճակը, իսկ ժողովրդական ինքնիշխանության էությունը բնութագրվում է իբրև ժողովրդի՝ իշխանության միակ կրողի ու աղբյուրի ճանաչում, ապա պետական ինքնիշխանությունը ենթադրում է, որ. ա) պետական իշխանությունն ունի գերակայություն ու անկախություն երկրի ներսում և միջազգային հարաբերություններում, բ) միայն ինքնիշխան պետությունն ունի միջազգային իրավասությունների կարգավիճակ, գ)

² St'u Научный макет Новой Конституции/Под общей редакцией С.С. Сулакшина. - М.: 2011, էջ 96:

երկրի ներսում ինքնիշխան պետությունն ինքն է սահմանում և պահպանում իր երկրի իրավակարգը՝ անհրաժեշտության դեպքում գործադրելով պետական հարկադրանքի միջոցներ, դ) պետական ինքնիշխանությունը տարածվում է երկրի ամբողջ տարածքի վրա, բացառում է երկիշխանությունը, միակ լեգիտիմ իշխանությունն է իրականացնում օրենսդիր, գործադիր և դատական գործառույթները³:

Միաժամանակ, զարգացնելով պետության ինքնիշխանության հարցի կարևորությունն ու նշանակությունը պետության կամ հանրային իշխանության՝ մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքներով և ազատություններով սահմանափակված լինելու սահմանադրական պահանջի շրջանակում, Սահմանադրական դատարանը նաև արձանագրել է, որ պետական ինքնիշխանությունը չի ենթադրում իշխանության բացարձակ անսահմանափակություն, քանի որ իրավական պետությունում այն առաջին հերթին սահմանափակված է մարդու հիմնարար իրավունքներով ու ազատություններով, որոնք գործում են անմիջականորեն, ունեն ինչպես ներպետական, այնպես էլ վերապետական կամ միջազգային իրավական պաշտպանվածություն⁴: Սակայն Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության էության իմաստավորման և դրա իրավական բովանդակության սահմանման առումով առավել կարևորություն է ստանում հատկապես պետության արտաքին քաղաքականության արդյունավետության բարձրացման համար համապատասխան երաշխիքների ձևավորման, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության հիմնախնդիրների գիտական հետազա մշակման նպատակով⁵: Այդ իմաստով ժամանակակից միջազգային ինտեգրացիայի գործընթացների ու իրավական զարգացումների

³ Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 2014 թվականի նոյեմբերի 14-ի ՍԴԴ-1175 թվակիր որոշումը

// <http://www.concourt.am/armenian/decisions /common/ 2014/pdf/sdv-1175.pdf>:

⁴ Տե՛ս նույն տեղում:

⁵ Տե՛ս CDL-AD(2014)027, 2014 թվականի հոկտեմբերի 13, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի նախագծի վերաբերյալ եզրակացություն, «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովը (Վենետիկի հանձնաժողով),

<http://moj.am/storage/uploads/CDLAD2014027-e>.pdf. <http://www.venice.coe.int/>:

տեսանկյունից նշված հիմնախնդրի վերաբերյալ գիտական հետազոտությունները դառնում են առավել արդիական ու հրատապ հատկապես Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական կարգավորումների համատեքստում:

Այս հիմնախնդրի առանձնահատուկ կարևորությունը պայմանավորված է նաև այն հանգամանքով, որ Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական նոր կարգավորումների շրջանակում առաջին անգամ շրջանառվող միջազգային կազմակերպությունների վերաբերյալությունը որքանով է փոխկապակցվում պետության ինքնիշխանության հետ: Այսպես, միջազգային իրավունքի տեսությունից հայտնի է, որ եթե միջկառավարական միջազգային կազմակերպությունները ստեղծվում են պետությունների միջև որոշակի ոլորտներում կոոպերացիայի կամ փոխգործակցության որոշակի հարթակ ապահովելու համար, ինչն անհնարին է անել ազգային մակարդակում, ապա վերաբերյալական միջազգային կազմակերպություններն առանձնահատուկ են իրենց գործառույթների ու լիազորությունների առումով⁶:

Մասնավորապես, վերաբերյալական միջազգային կազմակերպություններին բնորոշ են այնպիսի բացառիկ լիազորություններ, ինչպիսիք են՝ ներքին անկախ մարմիններ ունենալը, պարտադիր կատարման այնպիսի ակտեր ընդունելու իրավասությունը, որոնք անմիջականորեն ենթակա են կիրառման պետությունների ու նրանց քաղաքացիների կողմից, ինչպես նաև հարկադրանքի մեխանիզմներ ընդունելը, որոնք ուղղակիորեն պարտավորեցնում են պետություններին ենթարկվել կազմակերպության որոշումներին՝ անկախ այն հանգամանքից, թե այդ որոշումների ընդունման պահին հաշվի առնվե՞լ է տվյալ պետության կամարտահայտությունը⁷:

Անշուշտ, մասնագիտական գրականության մեջ շրջանառվում են բովանդակային առումով այլ տեսակետներ: Այսպես, պրոֆեսոր Լ.Մալուոնը գտնում է, որ վերաբերյալական միջազգային կազմակեր-

⁶ Տե՛ս **Bedjaoui M.** International law: Achievements and Prospects. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 1991. էջ 71:

⁷ Տե՛ս **Martinez M.** National Sovereignty and International Organizations. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1996. էջ 100.

պությունները ստեղծվում են այն ժամանակ, երբ անդամ - պետությունների և տվյալ կազմակերպության միջև տեղի է ունենում լիազորությունների բաժանում, որի արդյունքում պետություններն իրենց ինքնիշխանության մի մասն ինքնաբար փոխանցում են այդ միջազգային կազմակերպությանը՝ վերջինիս իրավաստեղծ գործունեությանն ակտիվորեն մասնակցելու նպատակով⁸: Այնուհետև վերպետական միջազգային կազմակերպությունների վերաբերյալ առավել հատկանշական բնութագրում տրվել է պրոֆեսորներ Հ. Շերմերսի և Ն. Բլոկերի կողմից՝ սահմանելով այդ կազմակերպությունը բնութագրող որոշակի իրավական հատկանիշներ.

«1) վերպետական կազմակերպությունը պետք է իրավասու լինի ընդունել որոշումներ, որոնք ենթակա են անդամ-պետությունների կողմից պարտադիր կատարման,

2) վերպետական կազմակերպության մարմինները պետք լինեն անկախ, ընդ որում այդ անկախությունը պետք է ապահովել մասնավորապես ձայների մեծամասնությամբ որոշումների ընդունման միջոցով նույնիսկ այն դեպքերում, երբ պետությունն անկախ իր կամարտահայտությունից ստանձնում է որոշակի պարտավորություններ, ինչպես նաև վերպետական մարմիններին որոշումներ ընդունելու լիազորության փոխանցման միջոցով, որոնց ծառայողներն անկախ են,

3) վերպետական կազմակերպությունը պետք է իրավասու լինի սահմանելու կանոններ, որոնք պարտավորեցնում են անդամ-պետությունների քաղաքացիներին դրանք անվերապահորեն կատարելու, արդյունքում սահմանվում են վարքագծի կանոններ՝ շրջանցելով ներպետական իրավունքը,

4) վերպետական կազմակերպությունը պետք է իրավասու լինի կատարելու իր որոշումները՝ առանց պետությունների համապատասխան աջակցության, ինչը ենթադրում է, որ ազգային դատարանները և խորհրդարանները կարող են պարտավորեցնել իրենց կառավարություններին կատարելու պետության ստանձնած պարտավորությունները,

⁸ Տե՛ս **Malone L.** International Law. NewYork: Aspen Publishers Online, 2008. էջ 71

5) կազմակերպությունը պետք է ունենա բավարար չափով ֆինանսական ինքնուրույնություն,

6) կազմակերպությունից միակողմանի կամ կոլեկտիվ դուրս գալը չպետք է հնարավոր լինի՝ առանց վերաբեռնական կազմակերպության մարմինների որոշման»⁹:

Այդուհանդերձ մասնագիտական գրականության մեջ շրջանառվում է նաև այլ տեսակետ, ըստ որի՝ վերաբեռնական կազմակերպություններին վերապահվում են հետևյալ բնութագրիչները՝ ա) միջազգային համաձայնագրերի *ad referendum* կնքման հնարավորություն, բ) որոշումներ ընդունելու իրավասություն, որոնք պարտադիր են անդամ-պետությունների համար, այդ թվում նաև պատասխանատվություն կիրառել այն պետությունների նկատմամբ, որոնք այդ որոշումները չեն ենթարկել փոխակերպման (իմպլեմենտացիա), գ) կազմակերպության կողմից այնպիսի որոշումների ընդունման իրավասության առկայություն, որոնց կատարումը կարող է իրականացվել ինքնուրույն, դ) կազմակերպության կողմից պետք է ընդունվեն այնպիսի որոշումներ, որոնք պարտադիր են կատարման իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց կողմից՝ նույնիսկ առանց պետությունների միջամտության¹⁰:

Գրեթե նույնաբովանդակ եզրահանգում կատարել է պրոֆեսոր Ա.Ա.Մոխսեևը, որի կարծիքով միջազգային կազմակերպությունների վերաբեռնականությանը բնորոշ են որոշակի այնպիսի բնութագրիչներ, ինչպիսիք են՝ 1) անդամ-պետությունների շահերի ընդհանրության ճանաչումը, 2) այդ պետությունների մեծամասնությամբ որոշումների ընդունումը, 3) ծառայողների գործունեության անկախությունը, 4) ֆինանսական անկախությունը, 5) որոշումների պարտադիր կատարման պայմանն անդամ-պետությունների կողմից և անդամ-պետությունների տարածքում, 6) վերաբեռնական կազմակերպության կազմից միակողմանի դուրս գալու արգելքը, 7) այդ կազմակերպության լիազորությունների գերակայությունն անդամ-պետությունների լիազորությունների նկատմամբ, 8) անդամ-պետությունների ինքնիշխան լիազորությունների մի մասի փոխանցումը

⁹ Տե՛ս **Schermers H.G., Blokker N.M.** International Institutional Law: Unity without Diversity. Leiden: Brill, 2011. P.56-57.

¹⁰ Տե՛ս **Robertson A.H.** Legal Problems of European Integration. RCADI. 1957. Volume 91. P.145.

վերաբերական կազմակերպությանը¹¹: Անշուշտ, այս ձևակերպումներում բազմաթիվ խնդրահարույց հարցեր կան, որպիսիք են՝ ֆինանսական ինքնուրույնության երաշխավորումը, միջազգային անկախ ծառայողների կողմից կազմակերպության կառավարումը, միջազգային կազմակերպություններից պետությունների դուրս գալու ազատության սահմանափակումը և այլն¹²:

Այնուամենայնիվ, անդրադառնալով Հայաստանի Հանրապետությունում 2015 թվականի սահմանադրական նոր կարգավորումներով «վերաբերական միջազգային կազմակերպություն» եզրույթի շրջանառության մեջ դնելու սահմանադրական պահանջին, հայ իրավագետներն իրենց գիտական հետազոտություններում նույնպես ներկայացրել են որոշակի մոտեցումներ:

Այսպես, իրավագետների մի խումբ գտնում է, որ՝ ա) յուրաքանչյուր միջազգային կազմակերպության միանալն այս կամ այն չափով հանգեցնում է պետության ինքնիշխանության սահմանափակմանը, ընդ որում տվյալ դեպքում վճռորոշը ինչպես ինքնիշխանության բովանդակային կորստի չափն է, այնպես էլ դրա ամրագրման եղանակները, բ) առաջարկվող կարգավորման համատեքստում «ինքնիշխանության սահմանափակում» եզրույթը կարող է ընկալվել բացառապես այն կտրվածքով, որի դեպքում հարկ կլինի վերանայել իշխանությունը կրող սուբյեկտների լիազորությունների շրջանակը սահմանադրական գործառույթների իրացման տեսանկյունից, և գ) իշխանությունները նախապես եզրակացություն են տալիս հանրաքվեի դրված հարցի էության, դրա իրավաչափության և նպատակահարմարության կապակցությամբ¹³:

Արդարացի է այն մոտեցումը, ըստ որի՝ վերաբերականությունը պետք է ընկալել որպես միջազգային կազմակերպության իրավական այնպիսի հատկություն, որն ինքնիշխան անդամ-պետու-

¹¹ Տե՛ս **Монсеев А.А.** Суверенитет государства в международном праве. М.: 2009, էջ 362 - 363:

¹² Տե՛ս **Богданова, М.В.** Государство в современных международных отношениях: автореф. дис. ... канд. полит. наук: 23.00.04. М., 2008 էջ 3:

¹³ Տե՛ս Սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի դրույթները և դրանց իրացման հիմնական ուղղությունները Հայաստանի Հանրապետությունում (գիտագործնական հետազոտություն) / Գ.Բ. Դանիելյան, Վ.Ա. Այվազյան, Ա.Ա. Մանասյան. Եր., 2015, էջ 204:

թյուններին հնարավորություն է ընձեռում ազգային օրենսդրությամբ իրենց իրավունքների մի մասը փոխանցելու միջազգային կազմակերպությանը՝ վերջինիս հիմնադիր պայմանագրով նախատեսված նպատակների ու խնդիրների իրագործմանը¹⁴: Ավելին, պետության ինքնիշխանության և միջազգային կազմակերպությունների վերպետականության հարաբերակցության խնդրում առանձին հեղինակների կարծիքով անհրաժեշտ է հաշվի առնել այն, որ պետությունը չի կարող մասնակիորեն կամ ամբողջությամբ իր ինքնիշխանությունը փոխանցել որևէ միջազգային կազմակերպության, քանի որ ինքնիշխանությամբ օժտված է միայն պետությունը, և այն վերջինիս հիմնական և առանձնահատուկ հատկանիշն է¹⁵: Այնուամենայնիվ, ներկայացված տեսակետների համակարգային վերլուծությունից անհրաժեշտ է նկատել, որ միջազգային կազմակերպությունների վերպետականության և պետության ինքնիշխանության հարաբերակցության հիմնախնդրի վերաբերյալ առկա սահմանադրաիրավական հետազոտություններն արդիական են յուրաքանչյուր երկրի սահմանադրական կարգավորումների տեսանկյունից: Ակնհայտ է, որ, ի տարբերություն ՀՀ Սահմանադրության, որի ամբողջ տեքստում այդպես էլ որևէ խոսք չկա ինքնիշխանության օտարման կամ սահմանափակման հնարավորությունների մասին: Թերևս անհրաժեշտ է նկատել, որ Հայաստանի Հանրապետությունը չի կարող մասնակիորեն իր ինքնիշխանությունը փոխանցել միջազգային որևէ կազմակերպության, քանի որ ինքնիշխանությամբ օժտված է հենց միայն պետությունը: Սակայն, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ տնտեսական ինտեգրման նպատակով պետության լիազորությունների ծավալը ժամանակի հետ ավելի է մեծանում, ուստի Հայաստանի Հանրապետությունը միասնական մաքսային կարգավորումների և տնտեսական ընդհանուր տարածքի ձևավորման նպատակով լիազորությունների որևէ մասը փոխանցում է Եվրասիական տնտեսական միությանը, ինչը չի նշանա-

¹⁴ Տե՛ս **Խաչատրյան Ա.Ա.**, Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության հիմնախնդիրները. սահմանադրական ժամանակակից կարգավորումների համատեքստում և դրանց լուծումները միջազգային իրավական ու սահմանադրական արդարադատության պրակտիկայում, Եր., 2016, էջ 108-109:

¹⁵ Նույն տեղում:

կում պետության ինքնիշխանության իրավունքի զիջում: Այդուհանդերձ, հետազոտության առարկայի համեմատական իրավական վերլուծության արդյունքներով պայմանավորված, հարկ է նշել, որ վերաբերական միջազգային կազմակերպություններին պետության ինքնիշխանության տարրերի փոխանցման հնարավորություն ամրագրող նորմեր առկա են հատկապես առանձին երկրների սահմանադրություններում¹⁶:

Այսպես, Հունաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 28-րդ հոդվածի 3-րդ կետը հռչակում է, որ Հունաստանը կարող է ազատորեն վերաբերական միջազգային կազմակերպություններին անդամակցելիս գնալ իր ազգային ինքնիշխանության սահմանափակման, եթե դա թելադրված է ազգային շահերով, չի խոչընդոտում մարդու իրավունքների և ժողովրդավարական հիմքերի իրացումը:

Իտալիայի Սահմանադրության 11-րդ հոդվածի համաձայն՝ Իտալիան համաձայնվում է այլ պետությունների հետ փոխադարձության պայմաններում իր ինքնիշխանության սահմանափակում, եթե դա անհրաժեշտ է ժողովուրդների խաղաղության և համերաշխության ապահովման կարգի համար, ... որը կցուցաբերի աջակցություն ու օգնություն միջազգային այն կազմակերպություններին, որոնք ձգտում են այդ նպատակների իրագործմանը:

Հետազոտության առարկայի շրջանակում անհրաժեշտ է հիշատակել նաև Նիդեռլանդների Թագավորության Սահմանադրության 92-րդ հոդվածը, ըստ որի՝ Թագավորության օրենսդիր, գործադիր և դատական գործառույթները կարող են փոխանցվել վերաբերական միջազգային կազմակերպություններին այն պայմանով, որ պահպանվեն նույն Սահմանադրության 91-րդ հոդվածի 3-րդ կետի պահանջները (այստեղ խոսքը վերաբերում է մարդու իրավունքների պաշտպանությանը, ժողովրդավարության հիմքերի ամրագրմանը և այլ սահմանադրական արժեքների պահպանմանը): Կամ Իսպանիայի Սահմանադրության 93-րդ հոդվածի իրավակարգավորումը հռչակում է, որ Գլխավոր Կորտեսին կամ կառավարությանը վերապահվում են միջազգային պայմանագրերի կատարումն ապա-

¹⁶ Ст'ю **Монсеев А.А.** Суверенитет государства в международном праве. М.: 2009, էջ 371-374
// Конституции зарубежных государств. Сборник. Т. 1-2. М.: 2010-2012.

հովելու պարտականություններ, որոնցով միջազգային կամ վերպետական կազմակերպություններին կարող է փոխանցվել համապատասխան իրավասություն, իսկ Ավստրիայի Սահմանադրության 9-րդ հոդվածի 2-րդ կետով ամրագրված է, որ պետական պայմանագրի կամ օրենքի հիման վրա պետական առանձին իրավունքներ կարող են փոխանցվել միջպետական հիմնարկներին ու նրանց մարմիններին:

Դանիայի Թագավորության Սահմանադրության 20-րդ հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան՝ պետության մարմինների առանձին լիազորություններ կարող են վերապահվել միջազգային իրավակարգի և համագործակցության զարգացման նպատակով ստեղծված միջազգային կազմակերպություններին: Ալբանիայի Սահմանադրության 123-րդ հոդվածի 1-ին կետով սահմանվում է, որ Ալբանիան միջազգային համաձայնագրերի հիման վրա փոխանցում է միջազգային կազմակերպություններին որոշակի հարցերով իր պետական իրավունքները: Բացի դրանից, Բելգիայի Թագավորության Սահմանադրության 34-րդ հոդվածը սահմանում է, որ որոշակի լիազորությունների իրականացում կարող է դրվել միջազգային հանրային հիմնարկների վրա՝ օրենքով կամ պայմանագրով սահմանված կարգով:

Հաշվի առնելով Եվրոպական միության անդամակցության հարցը՝ Ֆրանսիայի Հանրապետության թիվ 92-554 սահմանադրական ակտի 88.2-րդ հոդվածը սահմանում է, որ փոխադարձության սկզբունքի պահպանմամբ ու Եվրոպական միության մասին պայմանագրի պայմաններին համապատասխան, Ֆրանսիան համաձայնվում է իր իրավասության մի մասի փոխանցմանը Եվրոպական տնտեսական ու ֆինանսական միության հիմնադրման համար:

Անհրաժեշտ է մատնանշել նաև սահմանադրական մոտեցումները Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետությունում, որի Հիմնական օրենքի 24-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության համաձայն՝ Դաշնությունը օրենքով կարող է իր պետական իրավունքները փոխանցել միջազգային կազմակերպությունների մարմիններին:

Այսպիսով, ինչպես տարբեր երկրների սահմանադրական նորմերի վերլուծությունը, այնպես էլ մասնագիտական գրականության մեջ առկա տեսակետների համընդհանրությունը ցույց են տալիս

վերապետական միջազգային կազմակերպության հասկացության ու իրավաբանական բովանդակության վերաբերյալ միասնական կարծիքի բացակայության առկայությունը:

Այնուամենայնիվ, համադրելով ներկայացված տեսակետների բովանդակային նշանակությունը, անհրաժեշտ է նկատել, որ վերապետական միջազգային կազմակերպության հիմնարար հատկանիշների սահմանման առումով առկա է որոշակի միասնություն: Եվ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային ինտեգրացիայի ժամանակակից գործընթացների և նոր սահմանադրական կարգավորումների համատեքստում վերապետական միջազգային կազմակերպությունը բնութագրվում է հետևյալ հատկանիշների ամբողջությամբ և նշանակությամբ. ա) այն նոր միջազգային իրավակարգ է՝ ինքնուրույն իրավական համակարգով և առանձնահատուկ իրավասության շրջանակով, բ) այդ կազմակերպությանը մասնակից պետությունները փոխանցում են որոշակի ոլորտի իրենց լիազորությունները տվյալ միջազգային կազմակերպության կանոնադրային և մասնակից պետությունների նպատակների ու խնդիրների իրագործմանը, գ) անկախ պետությունների կամարտահայտությունից կազմակերպությունը կարող է ձայների մեծամասնությամբ ընդունել որոշումներ, որոնք պարտադիր են կատարման նույն մասնակից պետությունների կողմից, դ) այդ որոշումները պետք է հանդիսանան պարտադիր կատարման ենթակա բոլոր այն անձանց կողմից, որոնք գտնվում են այս կամ այն անդամ-պետության իրավագործության տակ:

Միջազգային վերապետական կազմակերպությունների վերաբերյալ թվարկված այս էական հատկանիշները պաշտպանվում են գրեթե բոլոր իրավաբանների կողմից: Բայց միաժամանակ վերջին տասնամյակների սահմանադրական զարգացումների արդյունքում առանձին վերապետական միջազգային կազմակերպություններին պետությունների անդամակցությունը սահմանադրական կարգավորումների մակարդակում դիտարկվեց հանրաքվեներով լուծվող հարց: Նման պրակտիկա ունեն գրեթե Եվրոպական միության բոլոր անդամ-պետությունները: Մասնավորապես այդ միության անդամակցության հարցը դիտարկվեց որպես հանրաքվեի առարկա

Ավստրիայում¹⁷, Լեհաստանում¹⁸, Խորվաթիայում¹⁹, Իսլանդիայում²⁰ և այլ երկրներում: Բացի այդ, վերապետական միջազգային կազմակերպության նման հատկանիշ դրսևորվում է նույնիսկ Եվրոպական միության հիմնադիր պայմանագրերի վավերացման կապակցությամբ: Օրինակ, Ֆրանսիայում Նիցցայի պայմանագրի վավերացման հարցը լուծվեց հանրաքվեի միջոցով²¹, կամ Եվրոպական միության միասնական արժույթային շուկային միանալու կապակցությամբ հարցը Շվեդիայում նույնպես լուծվեց հանրաքվեի արդյունքներով²², իսկ Ամստերդամի պայմանագրի վավերացման համար հանրաքվե կազմակերպվեց Դանիայում²³ և այլն: Անհրաժեշտ է նաև ընդգծել, որ 2015 թվականի սահմանադրական կարգավորումներին համապատասխան վերապետական միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունը նույնպես դիտարկվեց հանրաքվեի միջոցով լուծվող հարց (հոդվ. 205, մաս 1):

Այս կապակցությամբ ողջամիտ է վերապետական միջազգային կազմակերպության իրավական բնութագրման համար առանձնացնել նաև այնպիսի էական հատկանիշ, որը նույնպես հիմնարար նշանակություն ունի հենց այդ եզրույթի սահմանման համատեքստում: Խոսքն այն մասին է, որ վերապետական միջազգային կազմակերպությունների ստեղծման (մասնակցության) կամ այդ կազմակերպություններին անդամակցության հարցերում պետության ինքնիշխան իրավունքը կարող է իրականացվել միայն ժողովրդի անմիջական կամարտահայտման (հանրաքվեի) արդյունքում:

Անշուշտ, Սահմանադրությունը չի նախատեսում միջազգային իրավունքի սուբյեկտներին Հայաստանի Հանրապետության լիազո-

¹⁷ Տե՛ս **Dieter N.** Elections in Europe: A Data Handbook. Baden-Baden: Nomos Publishers, 2010. էջ 196.

¹⁸ Տե՛ս **Dieter N.** նշվ. աշխ., էջ 1491.

¹⁹ Տե՛ս Croatia EU Referendum: Voters Back Membership // www.bbc.com/news/world-europe-16670298.

²⁰ Տե՛ս Icelanders to get a referendum on joining the EU // www.bbc.com/news/world-europe-22624110

²¹ Տե՛ս **Dieter N.** նշվ. աշխ., էջ 674.

²² Տե՛ս Sweden. Euro Referendum, 2003

// www.electoralgeography.com/new/en/countries/s/sweden/swed-en-euro-referendum-2003.html:

²³ Տե՛ս **Dieter N.** նշվ. աշխ., էջ 525.

րությունների փոխանցման այլ հնարավորություններ, քան «անդամակցությունը վերաբնակային միջազգային կազմակերպություններին», ինչը կարող է իրականացվել Ազգային ժողովի կողմից այդ անդամակցությունը նախատեսող միջազգային պայմանագրի պարտադիր վավերացման, ինչպես նաև անդամակցության հարցը հանրաքվեով լուծելու միջոցով:

Այսպիսով, ընդհանրացնելով Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության և Եվրասիական տնտեսական միության օրինակով միջազգային կազմակերպությունների վերաբնակային հարաբերակցության հիմնախնդիրների հետազոտության արդյունքները 2015 թվականի խմբագրությամբ ՀՀ Սահմանադրության համատեքստում, կարելի է ներկայացնել հետևյալ եզրահանգումները.

1) Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության և միջազգային կազմակերպությունների վերաբնակային հարաբերակցության շրջանակում պետության որևէ լիազորության փոխանցում չի կարող դիտարկվել որպես պետության ինքնիշխանությունից կամ դրա մի մասից հրաժարում, ինչը պայմանավորված է այն հիմնավորմամբ, որ նման լիազորությունների փոխանցումը պայմանավորված է միջազգային ինտեգրման նոր բնույթի գործընթացներ իրականացնող վերաբնակային միջազգային կազմակերպությունների այնպիսի խնդիրների իրականացմամբ, որոնք ուղղված են ինչպես տվյալ միջազգային կազմակերպության պայմանագրային, այնպես էլ մասնակից պետությունների նպատակների ու խնդիրների իրագործմանը:

2) Հայաստանի Հանրապետությունը չի կարող մասնակիորեն իր ինքնիշխանությունը փոխանցել Եվրասիական տնտեսական միությանը, քանի որ ինքնիշխանությամբ օժտված է հենց միայն պետությունը: Սակայն, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ տնտեսական ինտեգրման նպատակով պետության լիազորությունների ծավալը ժամանակի հետ ավելի է մեծանում, ուստի Հայաստանի Հանրապետությունը միասնական մաքսային կարգավորումների և տնտեսական ընդհանուր տարածքի ձևավորման նպատակով լիազորությունների որևէ մասը փոխանցվում է

Եվրասիական տնտեսական միությանը, ինչը չի նշանակում պետության ինքնիշխանության իրավունքի զիջում:

3) Հայաստանի Հանրապետության միջազգային ինտեգրացիայի ժամանակակից գործընթացների և նոր սահմանադրական կարգավորումների համատեքստում վերաբնակային միջազգային կազմակերպությունը բնութագրվում է հետևյալ հատկանիշների ամբողջությամբ և նշանակությամբ՝ ա) այն նոր միջազգային իրավակարգ է՝ ինքնուրույն իրավական համակարգով և առանձնահատուկ իրավասության շրջանակով, բ) այդ կազմակերպությանը մասնակից պետությունները փոխանցում են որոշակի ոլորտի իրենց լիազորությունները տվյալ միջազգային կազմակերպության կանոնադրային և մասնակից պետությունների նպատակների ու խնդիրների իրագործմանը, գ) անկախ պետությունների կամարտահայտությունից կազմակերպությունը կարող է ձայների մեծամասնությամբ ընդունել որոշումներ, որոնք պարտադիր են կատարման նույն մասնակից պետությունների կողմից, դ) այդ որոշումները պետք է հանդիսանան պարտադիր կատարման ենթակա բոլոր այն անձանց կողմից, որոնք գտնվում են այս կամ այն անդամ-պետության իրավազորության տակ, ե) այդ կազմակերպությունները ստեղծվում են միայն ժողովրդի անմիջական կամարտահայտման (հանրաքվեի) արդյունքում:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Սույն հոդվածում հեղինակը անդրադարձ է կատարել Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանությանը և վերաբնակային միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության մասնակցության հիմնախնդիրներին 2015 թվականի խմբագրությամբ ՀՀ Սահմանադրության համատեքստում: Սույն հոդվածի շրջանակում հեղինակը ուսումնասիրել է միջազգային կազմակերպությունների վերաբնակայնության և պետության ինքնիշխանության հարաբերակցության հիմնախնդիրների վերաբերյալ տարբեր տեսակետներ և կարծիքներ: Այնուհետև, հեղինակը աշխատանքում ներկայացնում է Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության և Եվրասիական տնտեսական միության օրինակով

միջազգային կազմակերպությունների վերաբերականության հարաբերակցության հիմնախնդիրների հետազոտության արդյունքները:

Բանալի բառեր. ինքնիշխանություն, վերաբերական միջազգային կազմակերպություն, Սահմանադրություն, սահմանադրաիրավական հետազոտություն, լիազորություն:

СУВЕРЕНИТЕТ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ УЧАСТИЯ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ В НАДНАЦИОНАЛЬНЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ В КОНТЕКСТЕ КОНСТИТУЦИИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ В РЕДАКЦИИ 2015 ГОДА

Абраамян Абраам

*Кандидат юридических наук,
старший научный сотрудник Института
философии, социологии и права НАН РА*

РЕЗЮМЕ

В данной статье автор представил вопросы суверенитета Республики Армения и участия Республики Армения в наднациональных международных организациях в контексте редакции Конституции Республики Армения 2015 года. В рамках данной статьи автор изучил различные взгляды и мнения относительно проблем соотношения наднациональности международных организаций и суверенитета государства. Затем автор представляет в работе результаты анализа проблем соотношения суверенитета Республики Армения и верховенства международных организаций на примере Евразийского экономического союза.

Ключевые слова: суверенитет, наднациональная международная организация, Конституция, конституционно-правовое исследование, власть.

**THE SOVEREIGNTY OF THE REPUBLIC OF ARMENIA AND THE
PROBLEMS OF THE REPUBLIC OF ARMENIA'S PARTICIPATION IN
SUPRANATIONAL INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN THE
CONTEXT OF THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF ARMENIA
IN THE 2015 EDITION**

Abrahamyan Abraham

Candidate of Jurisprudence

*Senior Researcher of the Institute of Philosophy,
Sociology and Law of NAS RA*

SUMMARY

In the following article, the author referred to the sovereignty of the Republic of Armenia and the problems of the Republic of Armenia's participation in supranational international organizations in the context of the 2015 edition of the Constitution of the Republic of Armenia. Within the framework of this article, the author has studied various views and opinions regarding the problems of the relationship between the supranationality of international organizations and the sovereignty of the state. Then, the author presents in the work the results of the analysis of the problems of the relationship between the sovereignty of the Republic of Armenia and the supranationality of international organizations on the example of the Eurasian Economic Union.

Key words: sovereignty, supranational international organization, Constitution, legal-constitutional research, authority.